

anders was dan Theodorus van der Groe³³). Deze jonge predikant stond ten tijde van het Eswijler-conflict nog in Rijsaterwoude, maar nam in 1740 het beroep aan van de gemeente Kralingen, die hij tot aan zijn dood 44 jaar lang zou blijven dienen. Op die wijze konden de 'Eswijlerianen' in en rond Rotterdam gemakkelijk persoonlijk kennis maken met de eigenaardige prediking die hem steeds duidelijker van het gros van zijn collega's deed onderscheiden.

De prediking van Van der Groe werd niet alleen gekenmerkt door de profetische oproep tot boete en bekering van het Nederlandse volk, maar ook door kritiek op een in die dagen onder veel predikanten en gemeenteleden heersende visie op de geloofsbeleving. Kort samengevat bestond deze visie hierin, dat het *wezen* van het geloof niet behoefde samen te vallen met de *zekerheid* van het persoonlijk deel aan het Evangelie. Ook iemand die in zijn hart slechts een verlangen ('honger', 'dorsten') naar Christus voelde kon in het bezit zijn van het ware geloof; het zeker-zijn daarvan behoorde hoogstens tot het *welwezen*, dat wil zeggen de luxe van het geloof. In piëtistische conventikelkringen was deze opvatting, onder meer verwoord in het vele malen herdrukte handboek voor de dogmatiek *De Redelijke Godsdienst* van de Rotterdamse 'voorman der fijnen' Wilhelmus à Brakel (1635-1711), in zekere zin de theologische legitimering van het ijverig beoefende zelfonderzoek, dat alle innerlijke zielsroerselen en twijfelingen als mogelijke kenmerken van geloofsbezit op de weegschaal legde. Tegen deze dogmatische voorstellingen en subculturele praktijken richtte zich het protest van Van der Groe, die door studie in de bronnen van de gereformeerde theologie tot de overtuiging was gekomen dat deze geloofsvisie afweek van het oorspronkelijk reformatorische gedachtengoed. In zijn preken en later in zijn geschriften liet hij niet af te betogen dat er buiten de zekerheid van de rechtvaardigmaking geen geloof was en riep hij krachtig op terug te keren naar het geloofsbegrip van de 'oude theologanten', zoals hij de calvinistische auteurs van vóór 1670 noemde³⁴).

De eerste maal (voorzover bekend) dat Van der Groe zijn geloofsbeschouwing op schrift stelde was in een manuscript dat begin 1742 en wellicht reeds eerder circuleerde onder vrienden en bekenden die daar belang in stelden. Tot hen behoorden in ieder geval de Rotterdamse koopman Adriaan van der Willigen (1694-1758), en de in Oudshoorn wonende molenbouwer en oefenaar Jacob Groenewegen (1710-1780). Beiden hadden destijds daadwer-